Jonas Genys, Raimondas Sprainaitis

ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI KRETINGOJE

Kretingos centrinė dalis - vietinės reikšmės urbanistikos paminklas. Archeologiniu požiūriu vertingiausias yra buvusios turgaus aikštės rajonas. Urbanistinė miesto raida ir seniausias jo istorijos etapas yra neaiškūs. Manoma, kad XVI a. pradžioje miestas kūrėsi naujoje, iki tol neužstatytoje vietoje. Ryšys su senesne gyvenviete nėra aiškus. Atsakymus į šiuos klausimus gali duoti archeologiniai tyrimai.

1986 ir 1987 m. PRPI Klaipėdos skyriaus archeologai kasinėjo buvusios aikštės Š pakraštyje stovėjusių pastatų vietoje. Iš viso ištirti 9 plotai. Jų bendra apimtis - 398 m^2. Kultūrinis sluoksnis vidutiniškai buvo 1 m storio, tačiau vietomis (duobėse) siekė iki 2,5 m.

Apatinis sluoksnis - pilka žemė su degėsiais (buvusi velėna). Ant jos atidengta didelių (110x105x80 cm, 148x126x90 cm ir pan.) akmenų. Dalis jų yra "palaidoti" duobėse. Vienoje duobėje (plote 4) rasti keturi dideli akmenys. Viename iš jų buvo iškirstas latakas. Jo ilgis - apie 40 cm, plotis - 14 cm, gylis - 5,5-6,0 cm. Latakas gana taisyklingos formos. Kiti akmenys apdirbimo žymių neturi, bet yra parinkti su lygesniais, plokštesniais šonais. Kiti šiam sluoksniui priskirtini didesni akmenys koncentravosi į V nuo minėtos duobės su akmenimis. Tarpe tarp jų buvo duobė, kuri užlyginta XVII a. pradžioje. Šių akmenų paskirtis neaiški. Pareikšta nuomonė (L. Klimkos interpretacija), kad akmenys galėjo būti naudojami astronominiams stebėjimams - saulės ir mėnulio kalendoriaus derinimui. Kol kas aišku, kad akmenys įstumti į duobę XVII a. pradžioje, nes trukdė išgrįsti grindinį.

Seniausias užstatymo horizontas pagal keramiką ir Zigmanto Vazos (1587-1632) Rygoje kaldintą šilingą yra datuojamas XVII a. pirmąja puse.

Pirmam užstatymo horizontui priskirtini grindiniai, menkos pastatų liekanos, ūkinės duobės. Atidengtas grindinys buvo 23,5-24 m ilgio. Jis tęsėsi nuo turgaus aikštės Š kryptimi, t.y. į sklypo gilumą. Grindinys tvarkingas, pakraščiu dėta didesnių akmenų eilė. Jis yra nevienodo pločio. Sklype stovėję du pastatai. Vienas prie pat aikštės, kitas - 12-13 m nuo jo, sklypo gilumoje. Ten aptikta ir ūkinė duobė, kurioje rasta daug išmestų indų.

Kitas užstatymo horizontas datuojamas XVII a. pabaiga - XVIII a. Šio laikotarpio pastatai, kaip ir anksčiau, koncentravosi prie aikštės ir sklypo viduryje. Pastato prie aikštės pamatai vieno akmens pločio - iki 0,4 m. Akmenys sudėti 2-3 aukštais. Pastato, stovėjusio atokiau nuo aikštės, pamatai dar menkesni - tik viena akmenų juosta. Šio statinio (ar vienos patalpos) dydis - 4,7x6,0 m. Ji turėjo plūktą aslą. Šalia pastato buvo grindinys.

R aikštės pusėje (priešais dabartinį buitinio gyventojų aptarnavimo kombinatą) stovėjo pastatas su pusrūsiu. Jo sienos, laiptai iš akmenų, surištų moliu. Pusrūsio plotis matuojant nuo išorinio krašto - 4,35 m. Laiptų plotis yra apie 1,1 m. Pusrūsis užpiltas žemėmis, kuriose gausu XVII a. radinių. Tačiau jo statybos laikas lieka neaiškus.

Kasinėjimų metu surinkta didelė radinių kolekcija. Didžiausią grupę sudaro buitinė keramika. Tai oksidacinėje ir redukcinėje aplinkoje išdegti puodai ir puodynės. Puodų peteliai dažnai puošti lygiagrečiomis, tiesiomis rievelėmis. Puodynės glazūruotos, peteliai puošti įvairesniais ornamentais (rombeliais, "žvynais" ir kt.). Iš buitinės keramikos reikia paminėti lėkštes, keptuves su kojelėmis, lovelius žuvies kepimui, puodus su kojelėmis. Didžiuma minėtų indų yra vietinių amatininkų gaminiai, tačiau dalis jų, be abejonės, atvežti iš Klaipėdos.

Rastieji kokliai dvejopi: puodyniniai ir plokštieji. Puodyniniai kokliai daugiausia neglazūruoti, nedekoruoti, tačiau yra ir tokių, kurių vidinė pusė užlieta žalia glazūra. Plokštieji kokliai turi žaliai glazūruotą,

įvairiai dekoruotą plokštelę (simetriškai iš centro į kampus einantis stilizuotas augalinis ornamentas, vazos su gėlėmis motyvas). Cokolinis koklis puoštas visoje Lietuvoje populiariu motyvu - simetriškai išdėstytomis žirgelių abipus vazos su gėle figūromis. Dėmesio vertas radinys, primenantis didžiulę molinę pypkę. Matyt, jis skirtas pūsti orą į žaizdrą.

Retesni radiniai yra 6 XVII-XVIII a. monetos, verpstukas, galąstuvas, pypkės, akmens masės bokalai.

Algirdas Juchnevičius

PAŽAISLIO VIENUOLYNO ŠIAURINIO KIEMO IR EREMITORIUMO ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI

Kauno valstybinio M.K. Čiurlionio dailės muziejaus užsakymu 1986 m. Pažaislio vienuolyno Š kiemo PV dalyje ir vienuolyno eremitoriume PRPI Kauno skyrius atliko archeologinius tyrimus, išaiškino po ŠV vienuolyno galerija esančio mūrinio tunelio, apgaubto įvairiais legendiniais pasakojimais, paskirtį. Iš viso atidengtas 250 m^2 plotas.

Vienuolyno Š kiemo PV dalyje, ties esančiu mūriniu skliautiniu tuneliu, padarytos 5 žvalgomojo pobūdžio perkasos. Tunelis prasideda nuo Pacų šeimos kriptos Š sienos ir 13,40 m tęsiasi į Š, po to pasuka V kryptimi ir už 2 metrų atsiremia į V galerijos pamatą. Tunelio plotis viduje siekia 64 cm, aukštis nuo grindų iki skliauto apačios - 84 cm, mūrytas iš raudonų plytų, kurių vidutiniai dydžiai - 27-27,2x13,5-13,8x6,5 cm. Šoninių sienų storis - 7 cm, t.y. jos mūrytos per plytos aukštį. Tunelis grįstas tokio pat dydžio plytomis, kaip ir sienos. Grindų viduriu eina 15 cm gylio siaurėjančiu dugnu vandens nutekėjimo latakas. Pastarasis šiuo metu yra 12 cm aukščiau kriptos dabartinio paviršiaus, maišyto žvyro sluoksnio. Nors kriptos grindys neiš-